

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง คติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อส่วนพิธีกรรมในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อส่วนองค์ประกอบพิธีกรรมในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม

1. บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิมปรากฏผล ดังนี้

1.1 ลักษณะของคติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม คติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม เป็นระบบคติความเชื่อประเภทลัทธินับถือเทพเจ้าหรือเทวนิยม (Theism) ซึ่งนับถือเทพเจ้าที่สำคัญของศาสนาพราหมณ์หลายองค์ (Polytheism) ดังที่ได้อัญเชิญเทพเจ้าต่างๆ เช่น พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระอินทร์ เป็นต้น มาร่วมในพิธีไหว้ครู โขนละคร ทั้งยังมีการอัญเชิญครูที่ล่วงลับไปแล้ว โดยถือว่าเป็นเทวดาให้มาร่วมในพิธีไหว้ครูด้วย

คติความเชื่อซึ่งเกิดจากความคิดจินตนาการของมนุษย์จนเกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อสื่อความหมาย และมีพัฒนาการแสดงออกให้มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการจัดระบบระเบียบกำหนดแบบแผนขั้นตอนที่ชัดเจนจนกลายเป็นพิธีกรรม เมื่อเป็นที่แน่นอนในแบบแผนการประกอบพิธีกรรมก็มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นเครื่องช่วยเตือนความทรงจำ

อันอาจจะคลาดเคลื่อนด้วยกาลเวลาและยังเป็นแบบแผนเดียวกันในการประกอบพิธีกรรมของชนรุ่นต่อๆ ไปด้วย

พระตำราไหว้ครู โขนละครเป็นสิ่งที่บันทึกแบบแผนการประกอบพิธีไหว้ครู โขนละคร ซึ่งเป็นผลของการวิวัฒนาการเรื่องคติความเชื่อดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พิธีกรรมจากพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม จึงเกิดจากคติความเชื่อซึ่งเป็นนามธรรมอันสื่อความหมายให้เห็นและเข้าใจได้ยาก ต้องมีการแสดงออกด้วยพฤติกรรม คือ การประกอบพิธีไหว้ครู โขนละคร ดังนั้น พิธีไหว้ครู โขนละคร จึงเป็นพิธีกรรมที่ถ่ายทอดคติความเชื่อให้สื่อความหมายเป็นที่เข้าใจตรงกัน ซึ่งมีผลต่อปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวมของสาขาวิชานาฏศิลป์

จากการศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม พบว่า คติความเชื่อส่วนใหญ่รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ของประเทศอินเดีย แต่มีการปรับปรุงทางด้านคติความเชื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย เช่น การอัญเชิญเทพเจ้าสำคัญในศาสนาพราหมณ์มาในพิธีไหว้ครู โขนละคร โดยนับถือเทพเจ้าเหล่านั้นเป็นครู หรือการมอบเครื่องกำนัลบูชาครูในพิธีไหว้ครู โขนละครไทยกับคุรุทักษิณมาของนาฏศิลป์อินเดีย ซึ่งมีคติความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างในส่วนของรูปแบบและสิ่งของที่ใช้ในพิธี เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าคติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม มีรากฐานของคติความเชื่อที่เป็นนามธรรมมาจากศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ส่วนองค์ประกอบต่างๆ ของพิธีไหว้ครู โขนละครที่เป็นรูปธรรมนั้น ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทย

1.2 คติความเชื่อส่วนพิธีกรรมในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม
เมื่อพิจารณาถึงพิธีกรรมของพิธีไหว้ครู โขนละครนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานทางคติความเชื่อต่างๆ คือ

คติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาประเภทเทวนิยม (Theism) มีการบวงสรวงบูชาเทพเจ้าเพื่อให้เทพเจ้าพอใจ และคลบั่นดาลความผาสุกให้แก่ผู้บูชา (มนุษย์) ในการประกอบพิธีไหว้ครู โขนละครนั้น ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูจะกล่าวคำอัญเชิญเทพเจ้าต่างๆ ในศาสนาพราหมณ์แต่จัดขึ้นต้นด้วยการกล่าวบทนมัสการพระรัตนตรัยก่อนการอัญเชิญเทพเจ้าเสมอ ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ การที่ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูได้กล่าวบทนมัสการพระรัตนตรัยก่อนนั้นแสดงให้เห็นว่ายกย่องพระพุทธเจ้าให้เป็นบรมครูทั้งเทวดาและมนุษย์ตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

พิธีกรรมในพิธีไหว้ครู โขนละครเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพบูชาในพระคุณครูคือ ความกตัญญูคุณเดวี ซึ่งเป็นการแสดงออกของจิตใจแต่ในส่วนรวมของวิชานาฏศิลป์แล้ว

พิธีไหว้ครูยังเป็นกลวิธีที่ทำให้เกิดการยอมรับจากสังคม กล่าวคือ การเสริมสร้างคุณค่าให้กับวิชา
นาฏศิลป์สูงส่งขึ้น เช่น การทำให้นาฏศิลป์มีกำเนิดสืบเนื่องจากเทพเจ้า มีครูเป็นเทพเจ้า การนำ
สิ่งของที่ถือว่าเป็นสิริมงคลมาร่วมในการประกอบพิธีกรรมและการสมมุติสถานภาพของครู
ผู้ประกอบพิธีไหว้ครู ทั้งนี้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเคารพศรัทธาความเชื่อมั่นทางจิตใจของ
ผู้ร่วมในพิธี และยังเกิดพลังในการสร้างสรรค์พัฒนาในวิชานาฏศิลป์ให้เป็นที่ยกย่องในสังคมอีกด้วย

1.3 คติความเชื่อส่วนองค์ประกอบพิธีกรรมในพระตำราไหว้ครูโขนละครฉบับคุณครู

ทองสุข ทองหลิม

คติความเชื่ออันเป็นนามธรรมได้ถูกสื่อความหมายโดยองค์ประกอบต่างๆ ในพิธีไหว้ครู
แสดงถึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้มั่นคง และเป็นเครื่องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สำหรับศิษย์
วิชานาฏศิลป์ หรือนาฏศิลป์ ซึ่งมิตคติความเชื่อ ดังนี้

วันที่ใช้ประกอบพิธีไหว้ครูโขนละคร หมายถึง การเป็นปฐมฤกษ์ในการเรียนวิชานาฏศิลป์
เทพเจ้าที่อัญเชิญมาในพิธีไหว้ครูโขนละคร ก็เปรียบเสมือนเป็นครู เป็นการเสริมสร้าง
คุณค่าของวิชานาฏศิลป์ โดยมีครูเป็นมีเทพเจ้าด้วย

เครื่องบูชากระยาบวชสังเวทในพิธีไหว้ครูโขนละคร เป็นสิ่งแสดงความเคารพศรัทธา
ความกตัญญู ที่ศิษย์มีต่อครู ทั้งยังเป็นสิริมงคลด้วยการประสาทพรจากเทพเจ้า (ครู) ที่ได้อัญเชิญมา
รับการพิธีกรรมสักการะ

เครื่องใช้ในพิธีไหว้ครูโขนละคร ที่ครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูมอบให้ศิษย์นั้น หมายถึง
การเจริญงอกงามในสติปัญญา และความสิริมงคลคุ้มครองป้องกันภัยอันตราย

คุณสมบัติของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขนละคร จะเป็นศิลปินชายที่ฝึกหัดโขนละคร
เป็นตัวพระหรือยักษ์ และต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามขนบบัญญัติ ในการประกอบพิธีไหว้ครู โขน
ละครสายพิธีหลวงปรากฏครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูเป็นตัวพระทั้งสิ้น การที่คัดเลือกให้ครูผู้ประกอบ
พิธีไหว้ครูต้องเป็นโขนตัวพระนั้น เพื่อให้สามารถรำเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ในพิธีไหว้ครูได้อย่างสง่างาม
ทั้งยังเป็นการสร้างความศรัทธาในฐานะเป็นผู้นำ (ตัวนายโรง) ให้แก่ศิษย์อีกด้วย

การแต่งกายของครูผู้ประกอบพิธีไหว้ครูโขนละคร เป็นการนุ่งห่มด้วยผ้าสีขาว ซึ่งเรียกการ
นุ่งห่มนี้ว่า “นุ่งผ้าคองตะพัด” และ “ห่มผ้าพันธนะนา” การแต่งกายด้วยผ้าขาวนั้นแสดงถึง
ความสะอาดบริสุทธิ์ตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์

เพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีไหว้ครูโขนละคร เป็นการบูชาเทพเจ้า ครูอาจารย์
ทั้งยังเป็นการแสดงถึงการสมมุติเสด็จมาของเทพเจ้า ครูอาจารย์ที่อัญเชิญมาในพิธี และเป็นการ
สร้างเสริมความศกดิ์สิทธิ์เป็นกำลังใจให้ศิษย์ที่ร่วมในพิธี

คติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม เป็นคติความเชื่อที่ได้ถ่ายทอดมาแต่ครั้งโบราณ เมื่อสังคมมีความเจริญทางด้านวิทยาการมากขึ้น คติความเชื่อจึงถูกควบคุมด้วยเหตุผล หรือต้องสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล ดังนั้น คติความเชื่อที่มีคุณค่าก็จะต้องมีความเป็นมาและเหตุผลที่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เพียงแต่เชื่อด้วยความงมงาย หรือเชื่อเพราะกระทำสืบต่อกันมา เมื่อพิจารณาถึงบทวิเคราะห์คติความเชื่อทั้งหมดจากพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม จักเห็นได้ว่าคติความเชื่อค้นหาความเป็นมาและเหตุผลได้ทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามคติความเชื่อจะเกิดประโยชน์โดยสมบูรณ์ได้ก็ด้วยการศึกษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง ถ่องแท้เสียก่อน แล้วยนำมาประพฤติปฏิบัติ ก็จักสมบูรณ์ทั้งในด้านการสื่อความหมายการมีสำนึกร่วม (พวกพ้อง) และการควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม (นาฏศิลป์) ให้มีทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปอีก จะพบว่าคติความเชื่อยังเป็นกรอบ เป็นแนวทางในการรักษานาฏศิลป์ อันเป็นวัฒนธรรมของชาติไทยให้ดำเนินและคงรูปแบบเดิมไว้ได้มาจนถึงปัจจุบันทั้งยังสืบไปในอนาคตอีกด้วย

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของพิธีไหว้ครู โขนละครต่อวิชานาฏศิลป์ไทย

เมื่อศึกษาคติความเชื่อในพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม พบความสำคัญและประโยชน์ของพิธีไหว้ครู โขนละคร ดังนี้

1.4.1 เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูคุณเดวเทวีของศิษย์ต่อครูอาจารย์ และเป็นการส่งเสริมให้ศิษย์รุ่นต่อๆ ไปรู้ตักตัญญูคุณเดวเทวีต่อครูอาจารย์ด้วย

1.4.2 เป็นขวัญกำลังใจและความเชื่อมั่นแก่ศิษย์ ในการมูมนะศึกษาวิชานาฏศิลป์

1.4.3 เป็นการตรวจสอบและทบทวนท่ารำต่างๆ ระหว่างครูและศิษย์ ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์เป็นมาตรฐาน

1.4.4 เป็นการรวมกลุ่มทางสังคม (นาฏศิลป์) ทำให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์และพัฒนานาฏศิลป์ซึ่งถือว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ยืนยงต่อไปด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ควรมีการตรวจชำระพระตำราไหว้ครู โขนละครฉบับคุณครูทองสุข ทองหลิม ให้ถูกต้อง และสมบูรณ์ตามหลักภาษาศาสตร์

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยพระตำราไหว้ครู โขนละคร สายพิธีหลวงและสายพิธีราษฎร์ เพื่อหาความคล้ายคลึงและความแตกต่าง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือความคงอยู่ของประเพณีไหว้ครู โขนละครตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพิธีไหว้ครูโจนละครไทยกับการไหว้ครู (หรือประเพณีที่มีลักษณะความหมายเดียวกัน) ของนาฏศิลป์ต่างชาติ เพื่อหารากฐานทางวัฒนธรรมที่อาจมีการเชื่อมโยงทั้งแนวคิดและรูปแบบ